

МИНИСТАРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКУ
БИРО ЗА РАЗВОЈ ОБРАЗОВАЊА

Nastavni program
BOSANSKI JEZIK
za V razred

Skoplje, 2021. godina

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
РЕПУБЛИКА Е МАКЕДОНИЈЕ СЕ ВЕРИУТ
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
МИНИСТРИА Е АРСИМИТ ДНЕ ШКЕНЦЕС
СКОПЈЕ-ШКУР
Бр. №: 10-11012#
22-12-2021 20 год. VIII
СКОПЈЕ-ШКУР

OSNOVNI PODACI ZA NASTAVNI PROGRAM

Nastavni predmet	Bosanski jezik
Vrsta/kategorija nastavnog predmeta	Obavezni
Razred	V (peti)
Temе/područja u nastavnom programu	1. Jezik i komunikacija 2. Književnost i stvaranje 3. Medijska kultura i medijska pismenost
Broj časova	5 časova sedmično/180 časova godišnje
Oprema i sredstva	<ul style="list-style-type: none">• tablet, kompjuter, zvučnici, slušalice;• smart tabla;• markeri u boji;• nastavni listovi, plakati, poster, ilustracije sa slikama (pojedinačni ili u nizu) povezani sa sadržajima i aktivnostima;• knjige (priče, basne, bajke, recitacije, zagonetke, poslovice);• časopisi za djecu, ilustrovane enciklopedije za djecu, ilustrovani rječnici;• digitalna biblioteka sa knjigama;• biblioteka u učionici sa knjigama;• animirani filmovi, audio-vizuelni zapisi pozorišnih predstava, internet obrazovni softver i druga audio-vizuelna sredstva i druga sredstva u zavisnosti od cilja.
Normativ nastavnog kadra	Vaspitno-obrazovni rad u petom razredu može da izvodi lice koje je: <ul style="list-style-type: none">• profesor/nastavnik/nastavnik razredne nastave, VII/1 ili VI/1 prema MRK i 240 ECTS• diplomirani pedagog, VII/1 ili VI/1 prema MRK i 240 ECTS-a

POVEZANOST SA NACIONALNIM STANDARDIMA

Rezultati učenja navedeni u Nastavnom programu vode ka sticanju sljedećih kompetencija obuhvaćenih područjem **Jezičke pismenosti**

<i>Učenik/učenica zna i umije:</i>	
I-A.1	da izražava i prenosi svoja razmišljanja, osjećanja, informacije i stavove u različitim komunikacijskim situacijama na svom maternjem jeziku, kroz različite medije i u različite ciljeve;
I-A.2	da pozna i da koristi različite oblike pismenog izražavanja: književnih (pjesma, kratka priča, izlaganje/govor, književni esej, dnevnik i dr.) i neknjiževnih (tematske eseje, izveštaje, zahtjeve, saopštenja, reklame i dr.);
I-A.3	da vodi kritički i konstruktivni dijalog, argumentovan sa iskazivanjem svojih stavova;
I-A.4	da koristi standardizovani jezik, poštujući gramatička i pravopisna pravila u usmenom i pismenom izražavanju;
I-A.6	da identifikuju osnovne odlike maternjeg jezika (abeceda, historija, dijalekti itd.) i sličnosti i razlike sa drugim jezicima;
I-A.8	da razumije sadržaj audio poruka: da umije da izdvoji, analizira, ocijeni / vrednuje i sumira informacije iz poruka i da ih (pismeno i usmeno) izrazi svojim riječima;
I-A.9	da razumije sadržaj pisanog teksta: da umije da izdvoji, analizira, ocijeni / vrednuje i sumira informacije iz poruka i da ih (pismeno i usmeno) izrazi svojim riječima;
I-A.10	da razumije vizuelno prikazane sadržine (dijagrame, tabele i grafikone, ilustracije, animacije i dr.), da može da ih izdvoji, analizira, ocjenjuje/vrednuje i rezonuje vizuelno prikazane sadržaje i da ih objasni (pismeno i usmeno);
I-A.11	da identifikuje i analizira poruke i stilske i estetske elemente književnih djela;
I-A.12	da koristi informacije iz različitih izvora i medijuma i kritički da pristupi ka njima, uzimajući u obzir izvor, kontekst, cilj i vjerodostojnost prezentovanih informacija. <i>Učenik/učenica razumije i prihvata da:</i>
I-B.1	kroz izučavanje maternjeg jezika razvija se sopstveni jezički i kulturni identitet, a kroz jezičku komunikaciju se prenosi kulturno naslijeđe i kultura življenja;
I-B.2	upotreba jezika u različitim kontekstima i okruženjima, i u različitim oblicima, omogućava efikasnu komunikaciju i interakciju (uvijek

	imajući u vidu sa kim se komunikacija odvija);
I-B.4	sadržaj i način izražavanja sopstvenog mišljenja mogu doprinijeti održavanju i poboljšanju komunikacije, ali i izazvati nesporazume i sukobe.

Nastavni program uključuje i relevantne kompetencije iz sljedećih područja Nacionalnih standarda: **Digitalna pismenost, Lični i socijalni razvoj, Društvo i demokratska kultura i Umjetničko izražavanje i kultura.**

	<i>Učenikučenica zna i umije:</i>
IV-A.2	da procijeni kada i na koji način je za rješavanja nekog zadatka /problema potrebno i efektivno korišćenje IKT;
IV-A.5	da odredi kakve informacije su mu/joj potrebne, da nađe, izabere i preuzme digitalne podatke, informacije i sadržine;
IV-A.7	da odabere i koristi i odgovarajuće IKT alate za komunikaciju, da bezbjedno podijeli informacije, da kontaktira i da saradjuje sa drugima na onlajn projektima, u socijalnim aktivnostima ili za lične potrebe;
IV-A.8	da na bezbjedan i odgovoran način koristi digitalne sadržine, obrazovne i socijalne mreže, i digitalne oblake;
IV-A.10	da se brine o svom digitalnom identitetu, bezbjednosti i reputaciji i da poštuje politiku privatnosti;
V-A.4	da procijenjuje sopstvene sposobnosti i postizanja (uključujući jake i slabe strane) i na osnovu toga da određuje prioritete koji će mu/joj omogućiti razvoj i napredak;
V-A.5	da prepozna je emocije kod sebe i kod drugih, da uoči posljedice iz sopstvenih emocionalnih reakcija u različitim situacijama i da koristi odgovarajuće strategije za upravljanje emocijama;
V-A.6	da postavi ciljeve za učenje i sopstveni razvoj i da radi na prevazilaženju izazova koji se javljaju na putu ka njihovom ostvarivanju;
V-A.7	da koristi sopstvena iskustva da sebi olakša učenje i da prilagodi sopstveni odnos u budućnosti;
V-A.10	da primjenjuje etička načela pri vrednovanju pravilnog i pogrešnog u sopstvenim i u tuđim postupcima i da manifestuje vrlinske karakterne osobine (kao što su poštenje, pravičnost, poštovanje, trpeljivost, briga, pristojnost, zahvalnost, odlučnost, odvažnost i samodisciplinaj);
V-A.13	da komunicira sa drugima i da predstavi sebe sa odgovarajućom situacijom;
V-A.14	da sluša aktivno i da odgovarajuće reaguje, pokazujući empatiju i razumijevanje za druge i da iskaže sopstvenu zabrinutost i potrebu na konstruktivan način;
V-A.15	da saradjuje sa drugima u ostvarivanju zajedničkih ciljeva, dijeljenjem sopstvenih gledišta i potreba sa drugima i uzimajući u obzir gledišta i potrebe drugih;
V-A.17	da traži povratnu informaciju i podršku za sebe, ali i da daje konstruktivnu povratnu informaciju i podršku u korist drugih;

V-A-19	da daje predloge, da razgleda različite mogućnosti i da predvidi posljedice sa ciljem da izvede zaključke i donosi racionalne odluke;
V-A-21	da analizira procjenjuje i poboljša sopstveno učenje;
VI-A.3	da formulira i argumentira svoja gledišta, da sasluša i analizira tuđa gledišta i sa poštovanjem da se odnosi prema njima, čak i tada kada se ne slaže sa njima;
VI-A.5	da razumije razlike između ljudi po bilo kojem osnovu (rodove i etničke pripadnosti, uzrasta, sposobnosti, socijalnog statusa itd);
VI-A.6	da prepoznaje prisustvo stereotipa i predrasuda kod sebe i drugih i da se suprotstavi diskriminaciji;
VI-A.7	da prepoznaje manifestaciju verbalnog i fizičkog nasilja u sopstvenom okruženju, da sagledava posljedice nasilja i da mu se suprotstavlja;
VII-A.9	aktivno da učestvuje u timskom radu prema predhodno usvojenim pravilima i sa dosljednim poštovanjem uloge i pridonosa svih članova u timu;
VIII-A.1	da manifestuje poznavanje različitih oblika umjetničkog izražavanja iz svih oblasti kulture (književnosti, muzike, vizuelne umjetnosti, umjetnosti izvođenja, dekorativne umjetnosti, arhitekture, dizajna);
VIII-A.3	da izražava sopstvene ideje, iskustva i emocije koristeći i umjetničke ili druge oblike kreativnog izražavanja (individualnih ili kolektivnih);
VIII-A.4	da interpretira ideje, iskustva i emocije izražene u umjetničkim produktima kreiranih od strane drugih koji su pripadnici sopstvenih ili drugih kultura;
VIII-A.5	da manifestuje poznavanje sopstvene kulture na različitim načinima njenog izražavanja preko književnosti i vizuelnih umjetnosti, muzike i plesa, građe i drugih kulturnih produkata.
	<i>Učeniku/učenicica razumije i prihvata da:</i>
IV-B.1	je digitalna pismenost neophodna za svakodnevni život – olakšava učenje, život i rad, doprinosi proširivanju komunikacije, kreativnosti i inovativnosti, nudi razne mogućnosti za zabavu;
IV-B.4	u digitalnom prostoru je važno da se obezbjedi zaštitu identiteta, privatnosti i emocionalne sigurnosti, da se ne koristi govor mržnje i sajber nasilje i da se poštuju pravila i norme komuniciranja u digitalnim zajednicama;
V-B.3	lična postignuća i dobrostanje u najvećoj mjeri zavise od rada koji sam/sama ulaže i od rezultata koji sam/sama postiže;
V-B.4	svaki postupak koji preuzima ima posljedice po njega/nju i/ili po njegovu/njenu okolinu;
V-B.7	inicijativnost, upornost, istrajnost i odgovornost su važni za sprovođenje zadataka, ostvarivanje ciljeva i prevazilaženje izazova u svakodnevnim situacijama;

V-5.8	je interakcija sa drugima dvosmjerna – kao što ima pravo da od drugih traži da mu bude omogućeno zadovoljavanje sopstvenih interesa i potreba, tako ima i odgovornost da dađe prostor drugima da zadovolje sopstvene interese i potrebe;
V-5.9	zahtjev povratne informacije i prihvatanje konstruktivne kritike vodi prema ličnom napretku individualnog i socijalnog plana.

REZULTATI UČENJA

Područje: JEZIK I KOMUNIKACIJA	
Ukupno časova: 100	
Rezultati učenja:	
Učenik/učenica će biti sposoban/na da:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. pravi razliku između usmene i pismene komunikacije i između komunikacije standardnog/literaturnog jezika i dijalekta/narodnog govora; 2. pravilno izgovara i zapisuje zvučne i bezvučne suglasnike; 3. pravilno akcentuje riječi prema standardnom jeziku; 4. prepoznaje i pravilno koristi: broj, rod i padeži imenica, vrste zamjenica (pokaznih, upitnih, potvrdnih i odričnih), lice, broj i vrijeme kod glagola, vrste pridjeva, vrste priloga i veznika; 5. pretvara različite vrste rečenica od direktnog u indirektni govor i obratno; 6. navodi riječi sa istim, sličnim, suprotnim ili različitim leksičkim značenjem; 7. primjenjuje pravila za upotrebu pravopisnih znakova, za pisanje početnog malog i velikog slova, za prenošenje riječi i skraćivanje riječi. 	
Sadržine (i pojmovi)	Standardi za ocjenjivanje
<ul style="list-style-type: none"> • Jezik kao sredstvo za komunikaciju (znaci, signali, simboli, usmena i pismena komunikacija, standardni/književni jezik, 	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava jezik kao sistem znakova koji se upotrebljavaju za komunikaciju. • Identifikuje jezik kao osnovno sredstvo za komunikaciju, a gestove, mimike, govor tijela.

<p>dijalekat/narodni govor)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • simbole i signale kao pomoćna sredstva za prenošenje i primanje informacija. • Objašnjava razliku između usmene i pismene komunikacije i navodi primjere za jednu i drugu vrstu. • Prepoznaje kada je komunikacija na standardnom/književnom jeziku, a kada je na dijalektu/narodnom govoru i objašnjava zašto. • Koristi standardni bosanski jezik u usmenoj i pismenoj komunikaciji. • Identifikuje jezik kao osnovno sredstvo za komunikaciju, a gestove, mimike, govor tijela, simbole i signale kao pomoćna sredstva za prenošenje i primanje informacija.
<ul style="list-style-type: none"> • Samoglasnici i suglasnici 	<ul style="list-style-type: none"> • Pravi razliku između samoglasnika i suglasnika. • Navodi samoglasnike u bosanskom jeziku. • Pravilno izgovara samoglasnike i suglasnike.
<ul style="list-style-type: none"> • Akcenat 	<ul style="list-style-type: none"> • Pravilno akcentuje dvosložne i trosložne riječi. • Zvučno naglašava akcentirani slog pri čitanju i usnom izražavanju. • Usmjerava primjere riječi iz različitih dijalekata bosanskog jezika koji se razlikuju od standardnog jezika u akcentovanju.
<ul style="list-style-type: none"> • Imenice (jednina i množina kod imenica, zbirne imenice, gradivne imenice) 	<ul style="list-style-type: none"> • Daje primjere imenica muškog, ženskog i srednjeg roda u obliku za jedninu i množinu. • Navodi primjere imenica koje se uvijek javljaju samo u obliku za jedninu. • Navodi primjere imenica koje se uvijek javljaju u obliku množine, nezavisno da li se odnose na jedan ili više predmeta. • Prepoznaje zbirne i gradivne imenice u tekstu.
<ul style="list-style-type: none"> • Zamjenice (Pokazne zamjenice, upitne zamjenice) 	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznaje oblike pokaznih zamjenica u napisanom tekstu. • Pravilno koristi pokazne zamjenice pri usmenom i pismenom izražavanju. • Prepoznaje upitne zamjenice u pisanom tekstu. • Pravilno koristi upitne zamjenice pri usmenom i pismenom izražavanju.
<ul style="list-style-type: none"> • Pridjevi (brojni pridjevi, gradivni pridjevi, stepen kod pridjeva) 	<ul style="list-style-type: none"> • Određuje rod i broj pridjeva prema rodu i broju imenica. • Identifikuje brojne i gradivne pridjeve u tekstu. • Pravilno koristi brojne i gradivne pridjeve pri usmenom i pismenom izražavanju. • Pravilno koristi oblik za stepenovanje dodavanjem nastavka „-ji, -ši, -ći“ i „naj-“ za upoređivanje dva ili više predmeta/objekata.

<ul style="list-style-type: none"> • Prilozi • (prilozi za vrijeme, za mjesto, za način i za količinu) • Veznici 	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikuje priloge za vrijeme, mjesto, način i količinu u pisanom i usmenom tekstu postavljanim odgovarajućih pitanja (Kada?, Gdje?, Kako? i Koliko?). • Pravilno upotrebljava različite priloge u rečenici. • Prepoznaje veznike u rečenici. • Upotrebljava veznike prilikom sastavljanja rečenica
<ul style="list-style-type: none"> • Glagoli • (lice i broj glagola, glagolsko vrijeme, sadašnje vrijeme, prošlo vrijeme, buduće vrijeme, zapovjedni način) 	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikuje lice i broj kod glagola. • Pravilno upotrebljava glagolske oblike u licu i broju. • Identifikuje sadašnje, prošlo i buduće vrijeme kod glagola. • Pravilno upotrebljava glagolske oblike za sadašnje vrijeme, buduće vrijeme, prošlo vrijeme u usmenom i pismenom izražavanju. • Identifikuje i pravilno upotrebljava zapovjedni način kod glagola.
<ul style="list-style-type: none"> • Antonimi, sinonimi, homonimi 	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikuje i daje primjere riječi sa suprotnim značenjem (antonimi). • Identifikuje i daje primjere riječi sa približno istim značenjem (sinonimi). • Identifikuje i daje primjere riječi sa dvije ili više različitih značenja (homonimi). • Identifikuje i tumači riječi, izraze sa prenosnim značenjem.
<ul style="list-style-type: none"> • Prenosno značenje riječi, izraza i rečenica 	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikuje i tumači riječi, izraze sa prenosnim značenjem.
<ul style="list-style-type: none"> • Rečenica i rečnični članovi (predikat, subjekat, određivanje subjekta) 	<ul style="list-style-type: none"> • Pronalazi i imenuje i objašnjava subjekat i predikat u rečenici. • Pronalazi i objašnjava određivanje subjekta u rečenici. • Sastavlja prostu i složenu rečenicu od datih riječi.
<ul style="list-style-type: none"> • Indirektni govor 	<ul style="list-style-type: none"> • Pretvara u indirektni govor upitne i zapovjedne rečenice date u direktni govor. • Pretvara u indirektni govor rečenice u sadašnje ili buduće vrijeme date u direktnom govoru. • Izdvaja replike direktnog govora iz teksta napisanog u indirektnom govoru. • Preporučava događaj koristeći indirektan govor.
<ul style="list-style-type: none"> • Pravopisni znaci (navodnici, tri tačke, zagrade znaci za direktni govor) 	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznaje i imenuje pravopisne znake (navodnike, dvije tačke, tri tačke, zagrade) u tekstu. • Pravilno upotrebljava pravopisne znake pri pisanju.

<ul style="list-style-type: none"> • Upotreba početnog velikog ili malog slova 	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznaje tačnu i netačnu upotrebu početnog velikog i malog slova u različitim tekstovima. • Pravilno piše veliko početno slovo u geografskim pojmovima, u nazivima naroda i stanovnika zemalja i kontinentata, u nazivima praznika i u učitivom obraćanju. • Pravilno piše malo početno slovo u imenima stanovnika gradova i sela i u datumima.
<ul style="list-style-type: none"> • Prenošnje dijela riječi iz jednog reda u drugi 	<ul style="list-style-type: none"> • Pravilno dijeli riječ na slogove kada prebacuje jedan njen dio u sljedeći red. • Objašnjava kako se riječ dijeli i kako se dio riječi prenosi iz jednog reda u drugi.
<ul style="list-style-type: none"> • Skraćenice i skraćivanje riječi 	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznaje skraćenice i skraćivanja u rečenici i imenuje ih u punom obliku. • Koristi ispravne oblike skraćenica i skraćivanja u pisanom tekstu.
<ul style="list-style-type: none"> • Čitanje sa razumijevanjem 	<ul style="list-style-type: none"> • Odgovara na pitanja o tekstu koji čita u određenom trenutku. • Rezimira pročitani tekst s različitim jezičkim i stilskim karakteristikama (novinarski tekst, saopštenje, izjava, objava, tekst iz naučnopopularnog časopisa). • Iskazuju mišljenje o temi iz pročitaneog teksta i potkrepljuje ga citatom iz teksta.
Primjeri aktivnosti¹	
<ul style="list-style-type: none"> • Učenici su podijeljeni u grupe po četiri i svaka grupa je postavljena u kolonu. Prvi učenik u grupi izgovara jedan glas, drugi ga piše u obliku slova, treći od slova kaže riječ, a četvrti sastavlja rečenicu koristeći tu riječ. Isti postupak se ponavlja četiri puta, pri čemu učenici mijenjaju položaje u koloni. Sve grupe rade istovremeno, na isti način. Nakon rada u grupama, u otvorenoj diskusiji se zaključuje da je jezik sistem znakova (glasova, slova, riječi i rečenica) koji se koriste za komunikaciju (npr. za razgovor sa roditeljima, rodbinom, za telefonske razgovore sa prijateljima, čitanje poruka i knjiga, pisanja želja, domaćih zadataka, tekstova dječjih časopisa itd.). • Učenici su podijeljeni u četiri grupe. Jedna grupa pokazuje primjere izraza lica, gestova i pokreta tijela koji mogu da izazovu sukob 	

¹ Osim preko ovde navedenih primjera aktivnosti, postizanja standarda za ocjenjivanje iz ove teme se obezbeđuje i preko njihovog integrisanja u aktivnostima iz drugih tema, posebno kada se radi o primjeni znanja iz gramatike u praktičnim situacijama, pri pisanju, čitanju i govoru.

- (npr. plaženje jezika, određeni pokreti ruku, pretrje, potcjenjivanje, vrijeđanje...). Druga grupa učenika pokazuje primjere neverbalnog izražavanja koji pozitivno utiču na odnose sa drugima (npr. klimanje glavom, osmijeh, pokazivanje palcem nagore ili kružić palcem i kažiprstom u znak dobro obavijenog posla, aplauz i sl.). U trećoj grupi su navedeni simboli koji prenose poruke (npr. emotikoni, crvene ruže, nacrtano srce, crveni krst i crveni polumjesec). U četvrtoj grupi su navedeni signali koji se koriste za prenos poruka (crveno i zeleno svjetlo, signalne rakete, školsko zvonilo). Uobičajeno se kroz diskusiju zaključuje da ako verbalna komunikacija nije praćena neverbalnom komunikacijom, teže je razumjeti poruku koja se prenosi i da simboli i signali takođe služe kao pomoćno sredstvo u prenošenju i primanju informacija.
- Učenici, podijeljeni u grupe, navode različite situacije u posljednja 24 sata kada i kako su komunicirali sa drugima. Zatim dijele situacije u dvije kategorije: jedna znači usmenu komunikaciju (npr. razgovor sa bratom ili sestrom za ručkom, telefonski razgovor sa prijateljem/prijateljicom, traženje informacija od prodavca u prodavnici, usmeno odgovaranje na pitanja tokom časa), i druga pismena komunikacija (pisanje SMS poruka, „četovanje“ na Instagramu, „post“ na Fejsbuku, elektronska poruka). Svaka grupa čita nekoliko primjera ove dvije vrste komunikacije i kroz otvorenu diskusiju uočava razliku između njih.
 - Učenici su podijeljeni u dvije grupe. Učenici iz prve grupe su podijeljeni u podgrupe i svaka podgrupa osmišlja kratak dijalog na temu iz svakodnevnog života na dijalektu koji govore kod kuće ili govore njihovi rođaci/komsijec/prijatelji. Zatim ga izvode pred drugarima iz razreda iz druge grupe koji ga upisuju na književnom bosanskom jeziku, a neki od njih to izvode i pred drugovima iz razreda iz prve grupe. Postupak se ponavlja sa novim drugim podgrupama prve grupe. Na kraju se navode riječi iz dijaloga koje su različito napisane. Ovim načinom se konstatuje kakva je razlika između korišćenog dijalekta i standardnog jezika (npr. u izgovoru riječi, u glasovima riječi isl.).
 - Učenici slušaju snimljeni govor u kojem govornik jednom pogrešno a drugi put pravilno akcentuje dvosložne i trosložne riječi. Učenici „glasaju“ za svaku riječ nakon slušanja da li je pravilno izgovorena ili ne. Nastavnik objašnjava da je do nepravilnosti u izgovoru došlo zbog nepravilnog akcentovanja i prezentuje im pravilo za akcentovanje: sve jednosložne riječi u bosanskom jeziku imaju samo silazni akcenat, - silazni akcenat može biti samo na prvom slogu, na posljednjem slogu nema akcenta i uzlazni akcenat može biti na bilo kom slogu osim posljednjeg. Učenici zatim dobijaju listu sa dvosložnim i trosložnim riječima koje treba da napišu podijeljene na slogove i da označe slog na kojem pada akcenat. Na kraju učenici naglas čitaju riječi sa liste, prvo ih pravilno akcentuju, a zatim zvučno ističući akcentovani slog.
 - Nastavnik pušta priče ispričane na različitim dijalektima bosanskog jezika (najmanje na tri). Učenici slušaju priče i identifikuju i zapisuju riječi koje su akcentovane drugačije od pravila standardnog jezika. Nakon svake saslušane priče, učenici govore po jedan primjer identifikovanih riječi na dijalektu, a drugi ih pričaju na standardnom jeziku.

- Učenicima se daje nastavni list sa dvije kolone – jedna je označena kao jednina, a druga kao množina. U lijevoj koloni je naveden veći broj imenica u jedini (sva tri roda), za koje učenici treba da u desnu kolonu napišu oblik u množini (među njima ima i onih kod kojih nema množine). Takođe, u desnoj koloni je naveden veliki broj imenica u množini (iz sva tri roda), za koje učenici treba da, u lijevoj koloni, upišu oblik jednine (među njima ima i onih za koje ne postoji oblik jednine). U sredini između dvije kolone navode da li je imenica muškog, ženskog ili srednjeg roda. Nakon izvršenog zadatka, učenici prvo čitaju imenice za koje nisu naveli množinu, odnosno imenice za koje nisu naveli jedninu i objašnjavaju zašto nisu naveli. Zatim čitaju imenice sa navedenom jedninom ili množinom i navode u kom su rodu. U otvorenoj diskusiji se zaključuje da većina imenica ima i jedninu i množinu, ali i da postoje imenice koje se uvijek pojavljuju samo u obliku jednine (npr. *so, nameštaj*) i one koje se uvijek pojavljuju u obliku množine, bez obzira da li se odnose na jedan ili više predmeta (npr. *pantalone, naočare*).
- Učenici, podijeljeni u parove, dobijaju rečenice u kojima se koriste imenice u jedini, čija je množina izuzetak za formiranje množine (npr. *čovjek, dijete, vatra, brat, nož, noga, ruka, oko, uho*). Učenici treba da pretvore imenice u množinu i da sa njima naprave nove rečenice.
- Nastavnik objašnjava šta su zbirne, a šta gradivne imenice. Učenici, podeljeni u parove, dobijaju listu zbirnih imenica (npr. *hrana, nameštaj, publika, stanovništvo, stoka*) i gradivnih imenica (npr. *so, šećer, brašno, gvožđe, plastika, staklo, pijesak*) sa pomiješanim redoslijedom. Njihov zadatak posebno označe jedne i druge. Zatim se čitaju zbirne imenice i posebno gradivne imenice. Učenici traže šta je zajedničko za jedne i druge, nakon čega se zaključuje da su i gradivne i zbirne imenice uvijek u jedini.
- Nastavnik predstavlja pokazne zamjenice: *ovaj/ova/ovo/ovi, ovaj/one/ona/oni i taj/ta/to/ono/oni*. Učenicima se daje tekst u kome se koriste sve pokazne zamjenice u različitom rodu i broju sa zadatkom da ih pronađu i podvuku i odrede im rod i broj. Nakon čitanja identifikovanih pokaznih zamjenica, kroz diskusiju izvode zaključak kada se koristi jedne, kada druge, a kada treće (da ukažu na ljude i predmete u blizini, na daljinu i u odsustvu). Učenici, podijeljeni u grupe, smišljaju rečenice u kojima pravilno koriste pokazne zamjenice koje usmeno izgovaraju i rečenice koje zapisuju.
- Učenici su podijeljeni u tri grupe. Jedna je grupa *Ko/Koja?/Koje?/Koji?*, druga grupa *Čiji/Čija?/Čije?/Čiji?*, a treća je *Šta? Šta je? Šta je? Šta je?* Nastavnik čita rečenicu i svaka grupa smišlja pitanje koje počinje „njenom“ upitnom zamjenicom. Za neke od rečenica sve tri grupe će moći da smisle pitanja (npr. *Kadir je izgubio olovku. - Čija je olovka? Ko je izgubio olovku? Šta je Kadir izgubio?*), za neke samo dvije grupe, a za neke samo jedna od grupa. Zatim svaka grupa dobija list sa napisanim rečenicama u kojima su upotrijebljene upitne zamjenice. Njihov zadatak je da ih identifikuju i odrede po rodu i broju. Tačnost datih odgovora se provjerava kroz otvorenu diskusiju koju vodi nastavnik.
- Učenici u parovima dobijaju list sa rečenicama (npr. popio sam drugu čašu ukusnog soka; trećeg dana smo posjetili gradski muzej). Učenici podvlače brojne pridjeve i raspravljaju o njihovom rodu i broju. Provjeravaju zadatak čitanjem naglas. Zatim svaki par osmišljava

- pitanje i odgovor koji koristi neki brojni pridjev, zapisuje ih i čita ispred ostalih. Na kraju se zajednički zaključuje da broj i rod pridjeva (bez obzira na njihovu vrstu) zavisi od broja i roda imenica na koje se odnose.
- Nastavnik kroz video prezentaciju prikazuje fotografije iz muzejskih i galerijskih eksponata, na kojima su predstavljeni predmeti i instalacije od različitih materijala, kao što su drvo, metal, bronza, bakar, staklo, plastika, kamen, mermer, platno, papir i dr., a na svakoj fotografiji se nalaze podaci o eksponatu, uključujući i korišćeni materijal. Nakon svake prikazane fotografije, učenici opisuju eksponate prema materijalu od kojeg su napravljeni (npr.: *vaza od bronz* – *bronzana vaza, šuširi od papira* – *papirni šuširi*). Na kraju, nastavnik ističe da se u opisu eksponata upotrebljeni gradivni pridjevi.
 - Učenici su podijeljeni u grupe koristeći Google maps da identifikuju rastojanje između svog mjesta stanovanja i pet drugih gradova u zemlji. Na osnovu dobijenih informacija sastavljaju rečenice u kojima upoređuju dužinu puta od svog mesta do drugih, koristeći sljedeće pridjeve: *duži* – *kraći* put i *najkraći* – *najduži* put. (npr. Put Jegunovce – Tearce je kraći od puta Jegunovce – Debar. Najduži je put Jegunovce – Devđelija.). Zatim koriste i stepenovanje pridjeva visok, nizak, dubok, plitak itd. u rečenicama koje upoređuju planine, reke, jezera i drugo u njihovoj okolini.
 - Učenici, podijeljeni u grupe, dobijaju radni list na kome je napisano više priloga sljedećih vrsta: za vrijeme, za mjesto, za način i za količinu (*pravo, lijevo, desno, tamno, ovamo, dalje, dugo, ubrzo, zatim, konačno, mnogo, malo, lako, teško, ubrzano, kratko, brzo, ubrzano, pažljivo, sporo, jako, čvrsto, sigurno, strpljivo, ručno, juče, danas, sutra, kasno, rano, itd.*). Svaka grupa izvlači papir na kojem su napisane različite teme (npr. *Kako doći do ...; Idemo na ekskurziju; Proslavljamo rođendan*) i dobijaju zadatak da osmisle tekst/dijalog (oko 10 rečenica) na temu koju su izvukli, i treba da koriste što je moguće više priloga datih na radnom listu. Nakon čitanja napisanog, dobijaju novi zadatak: da ih podijele u četiri kategorije naslovljene pitanjima: *Kada?*, *Gdje?*, *Kako?* i *Koliko?*. Zatim identifikuju koje kategorije su prilozima koje su koristili u tekstu. U diskusiji se zaključuje da urađeno grupisanje odgovara vrstama priloga (prilozi za vrijeme, mjesto, način i količinu).
 - Učenici, podijeljeni u parove, sastavljaju rečenice od rečeničnih dijelova raspoređenih u dvije kolone. Za svaki dio rečenice napisan u lijevoj koloni pronalaze odgovarajući dio napisan u desnoj koloni i identifikuju koji od veznika (*i, a, ali, međutim, jer, zašto, zato što, da, da bi, kada, poslije, dok, ako, ukoliko*) napisano ispod kolona pruža logičnu rečenicu. Učenici čitaju odgovore i uz pomoć nastavnika utvrđuju njihovu tačnost.
 - Učenici u grupama bacaju dvije kockice – na jednoj su napisana tri lica (po dva puta), a na drugoj dva broja (po tri puta). Nastavnik izgovara jedan glagol, a učenik koji baca kocke u svojoj grupi sastavlja rečenicu sa glagolom u licu i broju kako mu je palo na kockama. Zatim nastavnik izgovara drugi glagol i sljedeći učenik u svakoj grupi baca kocke i kaže rečenicu sa tim glagolom. Postupak se ponavlja sa svim učenicima.

- Učenicima se daje tekst u kome su glagoli upotrebljeni u različitim vremenima. Od njih se očekuje da pronađu glagole i unesu ih u tabelu sa tri kolone: sadašnje, prošio i buduće vrijeme. Zatim koriste iste glagole za sastavljanje novih rečenica, ali ovog puta mijenjaju vrijeme glagola. Neke od novosastavljenih rečenica se čitaju uglas.
- Nastavnik objašnjava kako i kada se upotrebljava zapovjedni način glagola. Zatim se učenici podijele u grupe i svaka grupa bira da smisli i napiše deset rečenica zapovjednim sa kojim daje uputstva kako da se napravi sendvič (npr. *Isjeci dvije kriške hleba. Uzmi puter iz frižidera...*), kako da sredi prostoriju (npr. *Podigni odjeću sa poda. Stavi je u ormar ...*), ili kako da grupa učenika dođe iz učionice u fiskulturnu salu (npr. *Ustanite. Idite do vrata. Izadite iz učionice. Skrenite desno kroz hodnik...*). Nakon što grupe prezentuju napisano, kroz diskusiju se zaključuje da je zapovjedni oblik glagola izražen u drugom licu jednine i množine.
- Nastavnik najavljuje da će igrati igru o antonimima. Nastavnik izgovara riječ za koju postoji druga riječ suprotnog značenja i daje im pola minuta da na papiru ispred sebe napišu riječ suprotnog značenja. Isti postupak se ponavlja za više riječi (npr. *veliki, dugi, dobar, ružan, crni, pametan, mlad, itd.*). Jedan učenik čita listu novonapisanih riječi, a ostali proveravaju da li su napisali iste riječi. Nastavnik interveniš ako je potrebna korekcija. Zatim drugi učenik ponovo čita listu novonapisanih riječi (jednu po jednu), ali ovaj put za svaku od njih izgovara riječ suprotnog značenja koju je prethodno pročitao nastavnik. Na kraju, nastavnik ističe da se riječi suprotnog značenja nazivaju antonimi.
- Učenici u malim grupama se takmiče igrajući igru Memorija. Nastavnik crta na tabli tabelu sa 20 polja pod nazivom Sinonimi. U igri se koristi 20 listova na kojima je napisano 10 parova riječi istog ili približnog značenja (npr. *doktor - ljekar; voli - želi; kuća - dom; nedjelja - sedmica; čas - sat; priča - govori; veselo - radostan; supruka - žena; snažan - jak;*). Grupe najizmenično otvaraju dva polja i dobijaju bodove ako su uparile riječi istog ili približnog značenja. Nakon uparivanja svih riječi, nastavnik ističe da se uparene riječi nazivaju sinonimi.
- Učenici, podijeljeni u grupe, dobijaju nastavni list (pod nazivom Homonimi) u kome su navedene rečenice u kojima su upotrebljene riječi koje imaju odgovarajuće homonime (npr. pas ujeda zubima; kosa je alat za košenje trave; u svesci je ostao jedan list; Greške se brišu gumicom ; Pokvario mi se kompiuterski miš. Danas imamo čas engleskog jezika; Sviđa mi se tvoji plavi džemper.) sa zadatkom da otkriju riječ u svakoj od rečenica koja ima drugo značenje i da naprave novu rečenicu sa tom riječi koja će izražavati drugo značenje. Čitaju rečenice naglas i zajednički zaključuju da se riječi koje imaju dva ili više značenja nazivaju homonimi.
- Učenici rade u grupama sa zadatkom da prepoznaju riječi i izraze riječi sa prenosnim značenjem i preformuliraju rečenicu koristeći riječi/izraze iz kojih se značenje direktno prepoznaje (npr. : *Ekipa se spušta na dno tablele. - Ekipa je na posljednjem mjestu na tabeli; Prasnuli su od smijeha na filmu u bioskopu - Puno su se smijali filmu u bioskopu.*). Grupe naglas čitaju novosastavljene rečenice i svi zajedno razgovaraju o izražajnosti teksta u kojem su upotrijebljene riječi/izrazi sa figurativnim značenjem te se zaključuje da takve

- rječi/izrazi više privlače pažnju čitaoca i ostavljaju jači utisak. Na kraju nastavnik iznosi rečenice sa prenosnim značenjem (npr.: lijepa riječ gvoždena vrata otvara) i u diskusiji učenici tumače njihovo značenje.
- Nastavnik objašnjava šta je podmet, a šta je prirok, koristeći nekoliko rečenica kao primjer. Učenici u parovima dobijaju radni list sa napisanim rečenicama (na pr. *Marko je ušao u sobi.; Ja sam pročitao lektiru.*). Učenici pronalaze i zaokružuju podmet, a poslije pronalaze i podvlače prirok u svaku rečenicu i upisuju ih u posebnoj koloni. Poslije čitaju na glas šta su napisali u koloni Podmet, a šta u koloni Prirok.
 - Učenici dobijaju listiće na kojima su napisane rečenične šeme, prema kojima oni trebaju sastaviti rečenice. U rečeničnim šemama unešeno je pojašnjenje za konkretni raspored rečeničnih dijelova (na pr.: podmet + prirok + odredba za mjesto; podmet (vršioc radnje) + prirok (radnja) + odredba za glagolsku radnju za vrijeme; odredba za mjesto (prilog za mjesto) + prirok (sadašnje vrijeme 3.l.edn.) + podmet (vlastita imenica). Učenici čitaju primjere i objašnjavaju za prilošku odredbu koja je upotrijebljena u svakoj rečenici.
 - Učenici u parovima vuku tri listića na kojima su ispisani različiti glagoli (po jedan na svakom papiru). Njihov zadatak je da sa jednim od izabranih glagola napišu rečenicu sa istim ili različitim podmetom. Prvo čitaju rečenice, a zatim dopunjuju sa priloškim odredbama.
 - Nastavnik prezentuje upitne i zapovjedne rečenice u sadašnjem i budućem vremenu, sve napisane u direktnom govoru (koristeći pravopisna pravila). Učenici ih pretvaraju u indirektni govor. Usmeno izgovaraju prve 2-3 pretvorene rečenice, a sljedeće 2-3 rečenice zapisuju na papir. Čitaju se napisane rečenice i komentariše se da li su pravilno napisane.
 - Učenici dobijaju tekst napisan indirektnim govorom koji prepričava dijalog između dva druga/dvije drugarice. Učenici u paru pretvaraju indirektni govor u direktan govor i upisuju replike u dijalogu, poštujući pravopisne znakove. Nekoliko parova glume dijalog prema pisanim replikama. Jedan učenik zapisuje dijalog na tabli, a ostali paze da li su pravopisni znaci pravilno upotrebljeni.
 - Nastavnik daje grupi djece kratak dramski tekst o određenom događaju u školi da odglume pred drugima. Učenici zatim (samostalno) prepričavaju priču koristeći indirektni govor. Nekoliko učenika čita ono što su napisali, pa se upoređuje šta je slično, a šta različito u njihovom prepričavanju.
 - Učenicima se daje nastavni listić u kojem su navedeni pravopisni znaci i napisane su rečenice ili dijelovi rečenica u kojima su pravopisni znaci izostavljeni ili pogrešno upotrebljeni i velika i/ili mala slova su pogrešno upotrebljena. Zadatak učenika je da uoče propuste/greške i da ih isprave u tekstu. Zatim, nekoliko učenika napiše rečenice/djelove rečenica onako kako misle da je tačno, a ostali se slažu ili ne slažu sa napisanim. Na kraju, nastavnik ističe koji je pravopisni znak pogrešan, a koji je pravilno upotrebljen i objašnjava zašto. Takođe objašnjava upotrebu velikih i malih slova. [Na istom principu može se kreirati aktivnost za usvajanje pravila za prenošenje riječi iz jednog reda u drugi.]

- Učenici uvežbavaju pravopisna pravila elektronski postavljena putem kviza (putem mentimetra ili google forms). Kao model može poslužiti kviz dat na sljedećem linku: <https://quizizz.com/admin/quiz/61b6684a09a59c001dac9157/pravopis-za-veliko-slovo>
- Učenici u parovima dobijaju nastavni list sa ispisanim riječima u jednoj koloni i njihove skracenice i skraćivanja u drugoj koloni, mješovitim redoslijedom (npr. skracenice OŠ-osnovna škola, JSP-Javno Saobraćajno Preduzeće-EU-Evropska Unija, UNICEF; skraćivanja str. - stranica, sl.- slično). Učenici trebaju povezati riječi sa odgovarajućim skracenicama i međusobno provjeriti da li su ispravno povezali.
- Učenici samostalno čitaju neknjiževni tekst napisan naučno-popularnim stilom, a zatim ga rezimiraju (u pisanoj formi) kratkim predstavljanjem podataka/informacija (zajedno sa tabelama/grafama/dijagramima) i njihovim tumačenjima sadržanim u tekstu. Nekoliko učenika prezentira napisano i zajednički se raspravlja o tome da li su sve važne informacije/podaci i njihova tumačenja uključeni u prezentovane tekstove.
- Učenici samostalno čitaju duži tekst (1-2 stranice) na temu U zdravom tijelu zdrav duh. Njihov zadatak je da prave bilješke koje rezimiraju tekst. Zatim iznose svoj stav o temi i potkrepljuju ga citatom iz teksta. Nakon što nekoliko učenika pročita napisano, tekst povezuju tekst sa situacijama iz svakodnevnog života.

KNJIŽEVNOST I STVARANJE

Ukupno sati: 70

Rezultati učenja:

Učenik/učenica će biti sposoban/na da:

1. razlikuje književne tekstove prema obliku u kojem su napisani (poetski, prozni i dramski tekstovi);
 2. analizira i argumentirano interpretira književne tekstove i tekstove iz narodnog stvaralaštva;
 3. prepričava tekstove, pripovijeda događaje (usmeno i pismeno) i stvara tekstove na zadatu i slobodnu temu.
- Učenik/učenica će razviti:
4. kritičko mišljenje kroz čitanje i analiziranje tekstova;
 5. kreativnost kroz pismeno izražavanje.

Sadržine (i pojmovi):	Standardi za ocjenjivanje:
<ul style="list-style-type: none"> • Čitanje i interpretacija proznih tekstova (priča, roman, narator, sadržaj, događaj, lik, tema, vrijeme, mjesto, ideja) 	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikuje elemente proznog teksta (narator, likovi, sadržaj, tema, vrijeme, mjesto i ideja). • Objašnjava uzročno-posljedični odnos između događaja u proznom tekstu. • Opisuje karakteristične osobine i postupke likova i odnose među likovima u proznom tekstu i objašnjava ih kroz citate koje izdvaja. • Tumači ideje u tekstu i izražava stav prema ideji.
<ul style="list-style-type: none"> • Čitanje i interpretacija pjesama za djecu (motiv, humoristične pjesme, pejzažne pjesme, rodoljubive pjesme, stih, strofa, rima, poetska slika) 	<ul style="list-style-type: none"> • Čita i recituje pjesme za djecu naglas. • Identifikuje motiv u dječjoj pjesmi i razlikuje vrstu pjesme prema motivu (humoristična, pejzažna i patriotska). • Analizira kompoziciju zadate pesme (stihovi, strofe i rima). • Prepoznaje poetske slike i potkrepljuje ih stihovima iz pjesme.
<ul style="list-style-type: none"> • Čitanje i interpretacija dramskih tekstova (lik, dijalog, monolog) 	<ul style="list-style-type: none"> • Izražajno čita dramski tekst. • Identificira elemente datog dramskog teksta: likove i dramsku radnju. • Objašnjava razliku između dijaloga i monologa u dramskom tekstu.
<ul style="list-style-type: none"> • Narodno stvaralaštvo (narodna poezija, narodne priče) 	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje književna i folklorna djela prema autorstvu, sadržaju i jeziku. • Pronalazi poruku u datom folklornom djelu.
<ul style="list-style-type: none"> • Opisivanje, prepričavanje, pričanje i kreiranje kratkih tekstova, 	<ul style="list-style-type: none"> • Opisuje likove, pejzaže, pojave, objekte (stvarne i zamišljene). • Prepričava sadržaj pročitaneog teksta u cjelini ili u dijelovima, prema zadatom planu događaja u tekstu. • Priča o događaju iz vlastitog iskustva. • Priča nakon datog uvodnog teksta i smišlja novi kraj datog teksta. • Kreira tekstove sa jednostavnim kompozicionim strukturama na slobodnu ili zadatu temu, poštujući pravilo za uvodni, glavni i završni dio teksta i poštujući pravopisna i gramatička pravila. • Piše kratak tekst ili usmeno objašnjava (prema planu i sopstvenim bilješkama) zašto mu/joj se sviđa određeni književni tekst ili ne.

Primjeri aktivnosti:

- Učenici dobijaju nastavni listić sa dva prozna teksta (odlomci iz dve priče) – u jednom se priča priča u prvo, a u drugom u treće lice. Od učenika se traži da podvuku glagole u oba teksta. U diskusiji se poredе glagolski oblici u oba teksta i pravi se razlika između dva tipa pripovjedača: u prvom i u trećem licu.
- Učenici pojedinačno čitaju kratku priču. Zatim, podijeljeni u grupe po šestoro, crtaju iz niza listića na kojima je napisano (po jedan na svakom listiću): SADRŽAJ: prepričaj priču, TEMA: O čemu se priča?, LIKOVİ: Ko su likovi u priči?, VRIJEME: Kada se događaji održavaju?, MJESTO: Gdje se događaji održavaju?, IDEJA: Koja je poruka priče? Svi u grupi odgovaraju na pitanja/zahjeve koje je izdvojio, a ostali slušaju i po potrebi dodaju ili ispravljaju. Nakon završenog grupnog rada, nastavnik postavlja pitanja za svaki element priče, a učenici iz različitih grupa odgovaraju. Na kraju zajednički zaključuju koji su elementi priče (i svakog drugog proznog teksta) i kako se otkrivaju tokom analize teksta.
- Učenici, nakon što kod kuće pročitaju prozni tekst iz date lektire i prepričavaju sadržaj teksta u svesci, rade analizu na času. Svaki učenik pismeno odgovara na pitanja o ostalim elementima teksta: naratoru, likovima, temi, vremenu, mjestu i ideji. Učenici zatim čitaju ono što su napisali (po nekoliko učenika za svaki element), a za to vrijeme drugi dopunjuju ili ispravljaju (po potrebi).
- Učenici pojedinačno čitaju kratku priču koja opisuje nekoliko događaja za redom. Nakon čitanja, dijele se u grupe i unutar grupe identifikuju događaje u priči, a učenici jedan po jedan pričaju događaje po redoslijedu njihovog pojavljivanja. Unutar grupe određuju razloge za nastanak svakog događaja i posljedice njegovog nastanka, kao i koji likovi i koje njihove radnje određuju tok događaja. Svaka grupa predstavlja nalaze analize. Zatim se zajednički raspravlja o tome može li se promijeniti redoslijed događaja u priči i koje bi bile posljedice takve promjene te se zaključuje da radi lakšeg razumijevanja pročitanoг teksta događaja sređujemo po redoslijedu pojavljivanja i određujemo uzročno-posljedične veze između događaja.
- Učenici dobijaju zadatak da kod kuće pročitaju dječiji roman (od liste lektire) i dok čitaju da zabilježe karakteristike likova i gdje su opisani u romanu. Na času rade podijeljeni u grupe - svaka grupa dobija dva lika iz romana (različite grupe mogu raditi na različitim kombinacijama likova), sa zadatkom da opišu svaki lik, navodeći barem tri njegove karakteristične osobine (po izgledu), sposobnosti, ponašanje). Zatim za svaku od navedenih osobina treba da pronade citate u romanu koji pokazuju da lik poseduje upravo tu osobinu, pa će prepisati tekst i navesti stranicu u knjizi na kojoj se nalazi. Citati treba da se odnose na direktne opise osobina datih u romanu i/ili na radnje koje je lik poduzeo kroz koje se zaključuje da on poseduje tu osobinu. Dodatno, grupa utvrđuje odnose između likova (npr. da li su prijatelji/rođaci..., da li je njihov odnos dobar ili loš, itd.) i to podržava kroz odabrane citate. Svaka grupa predstavlja svoj rad. [Aktivnost se može realizovati za dva sata - na jednom da se napravi analiza jednog lika, a na drugom o drugom liku i odnosima između likova.]
- Učenici slušaju snimljene recitacije čitanja poezije za djecu, a zatim zajednički navode šta je različito čitanje pjesme od čitanja proznog teksta.

<p>Zatim, podijeljeni u grupe, dobijaju pjesmu za djecu i svi je u grupi čitaju naglas, pokušavajući da prate način na koji je poezija recitovana na snimku. Svaka grupa nauči po jedan strofu napamet i zajedno recituju pjesmu pred svima. Ostale grupe daju povratne informacije o tome kako su doživjele recitaciju.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenici, podijeljeni u grupe, dobijaju humorističnu, rodoljubivu i pejzažnu pjesmu za djecu. Njihov zadatak je, nakon čitanja pjesama, da ih uporede po motivima – da identifikuju koja je od njih duhovita, koja patriotiska, a koja pejzažna i da objasne zašto su tako definirane. Zatim ih upoređuju po kompoziciji – navode koliko svaka strofa ima i koliko stihova ima svaka strofa i određuju koje rime ima i gdje se vidi. Poređenje zapisuju u tabelu u kojoj ispod naslova svake pjesme navode njene karakteristike. Oni prezentiraju analizu drugima. • Učenici u parovima čitaju pesmu o pejzažu i usmeno odgovaraju na pitanja koja služe za otkrivanje motiva pesme (npr. <i>Šta mislite, zašto pjesma ima taj naslov? Šta vam se u njoj najviše sviđa? Kakvo raspoloženje evocira? Koje su riječi/stihovi na vas ostavili utisak? Zašto? Možete li predstaviti pjesmu u nekoliko riječi? Koja osjećanja izražava? O kojim ljepotama pjesma govori?</i>). Na kraju se postavlja pitanje: <i>Koji je motiv ove pjesme prema kazanom?</i> a koje moraju odgovoriti pismeno. Neki učenici čitaju ono što su napisali, dok drugi komentarišu i dopunjuju. • Učenicima se daje nastavni listić sa odabranim stihovima iz različitih pjesama za djecu. Njihov zadatak je da nakon čitanja stihova odgovore na pitanje: <i>Šta ovi stihovi govore našim čulima, šta možemo zamisliti, čuti, pomirisati, kakvu poetsku sliku stvaraju stihovi u nama?</i> Učenici prvo treba da pronađu i nacrtaju riječi koje su ih potaknule da naprave sliku onoga što se u svakoj od njih kaže, a zatim nacrtaju slike. Svaki učenik pred ostalima izlaže i opisuje jednu od silka koje ste zamislili i izgovara riječi iz stihova koji su ga na to potaknuli. Nastavnik ističe da se slike koje zamislite nazivaju poetske slike, a učenici upoređuju poetske slike koje su inspirisane različitim pjesmama/stihovima i objašnjavaju otkud razlike između njih. • Učenici slušaju snimljene zapise drame za djecu, a zatim zajednički navode šta je drugačije kada se izrazi dramski tekst od načina na koji se čita prozni tekst. Podijeljeni u grupe, dobijaju dramski tekst, a prvo svi izražajno čitaju cijeli tekst pojedinačno, pokušavajući ući u ulogu svakog od likova. Zatim dijele uloge i izražajno čitaju svoj dio teksta, kao da igraju ulogu. Svaka grupa drugima predstavlja dio teksta. Raspravlja o tome čiju je ulogu bilo najteže izraziti čitanjem, a koja je bila najlakša i zašto. • Učenici samostalno čitaju duži odlomak iz drame za djecu, u kojoj se pored dijaloga više likova nalazi i monolog. Nakon čitanja dijele se u grupe i unutar grupe identifikuju dijelove teksta u kojima likovi međusobno razgovaraju, a gdje se jedan od likova obraća čitaocima/publici ili naglas iznosi svoje misli. Nastavnik objašnjava razliku između dijaloga i monologa i tada jedna grupa čita monolog, a druge grupe čitaju pojedinačne dijaloge. • Učenici gledaju predstavu za djecu, a zatim identifikuju likove u diskusiji. Svaki učenik pojedinačno prepričava dramsku radnju u svesci. Jedan od učenika čita ono što je napisao, a ostali dodaju ili ispravljaju ako je potrebno. • Učenici, podijeljeni u grupe, imaju zadatak da pronađu različita djela narodne književnosti. Tokom istraživanja treba da uoče odakle djela potiču, kojem žanru pripadaju (priča, narodna pjesma, poslovice, zagonetka) i koju narodnu mudrost (poruku) prenose. Na času svaka grupa
--

- odabire po jedno djelo iz svakog žanra i pravi prezentaciju o njemu. Materijali su prikupljeni i uređeni kao posebna knjiga pod nazivom Narodno stvaralaštvo.
- Učenici gledaju narodnu priču. Učenici, podijeljeni u grupe, imaju zadatak da utvrde razlike između narodnih priča i proznih književnih tekstova u pogledu jezika na kojem su napisane i ko ih je stvorio. U otvorenoj raspravi zaključuje se da su prozni književni tekstovi umjetnička djela, koja je napisao autor. Nasuprot tome, narodne priče imaju sljedeće karakteristike: nastale su usmeno (bez poznavanja autora), prenosile su se i mijenjale s koljena na koljeno dok ih neko nije zapisao, ispričane na narodnom govoru i prenose narodne običaje.
 - Učenici, podijeljeni u grupe, dobijaju jednu pjesmu narodne poezije ili jednu kratku narodnu priču (za svaku grupu različito). Nakon čitanja, grupe razgovaraju o motivu i načinu na koji su prikazani događaji, pojave, likovi i odnosi među njima. Zatim svaka grupa prvo pročita priču i ispriča svoju poruku, a zatim pročita pjesmu i ispriča svoju poruku. Na kraju, nastavnik započinje razgovor o tradicionalnim ulogama koje su predstavljene u folkloru, kao i o rodnim i drugim stereotipima koji su suprotni modernom životu.
 - Kutije na kojima su ispisani listići: likovi (npr. crtani ili filmski lik, vještica, vila), objekti (npr. željeznička stanica, igralište, dvorac, svemirsko brdo), pejzaži (jesenja šuma, obala jezera ljeti, planina na drugoj planeti), pojave (npr. padavine snijega, nabujala rječka, kiša skakavaca). Svaki učenik crta papir i u svesci opisuje šta je nacrtao, koristeći što je moguće više detalja (opisni pridevi). Nekoliko učenika čitaju opis naglas, dok drugi daju povratne informacije.
 - Učenici, podijeljeni u grupe, dobijaju književni tekst i čitaju ga samostalno. Zatim napravite plan događaja iz teksta (navode događaje redom). Unutar grupe svaka osoba u pisanoj formi prepričava jedan događaj iz plana. Zatim, svi redom dovode događaje, čitaju ih i ispravljaju kako bi dobili potpun prepričani tekst.
 - Učenici imaju zadatak da se prisjete zanimljivog ili uzbudljivog događaja iz vlastitog iskustva koji bi željeli podijeliti s drugima. Svi dobijaju radni list za odgovore na sljedeća pitanja: Ko je učestvovao? Gdje se to dogodilo? Šta se dogodilo (prvo, pa onda...)? Kako se osjećao? Zašto je bilo zanimljivo/uzbudljivo?. Nakon odgovora na pitanja, učenici se dijele u grupe. Svaki učenik u svojoj grupi priča priču o ostalima, i treba da uključi sve prethodno date odgovore na pitanja, uz punu slobodu promjene redoslijeda. Svaka grupa bira najzanimljivije/uzbudljivije događaje i svi učenici u grupi pomažu učenicima čiji su događaji odabrani da zabilježe te događaje. Učenik koji nije učestvovao u odabranom događaju prepričava ga pred svima. Na kraju, svi učenici biraju najzanimljivije/najuzbudljivije događaje i zajedno ih prepričavaju kako bi sastavili zbirku priča iz svojih iskustava.
 - Učenici dobijaju zanimljiv i inspirativan tekst koji pretstavlja početak priče. Njihov zadatak je da nastave i razviju cijelu priču. Učenici su podijeljeni u grupe i svaki učenik čita svoju priču u grupi. Svaka grupa bira najzanimljiviju priču i ona se čita pred cijelim razredom.
 - Učenici dobijaju kratku priču. Nakon čitanja dobijaju zadatak da promijenu kraj priče tako što će je dopuniti novim sadržajem ili promijeniti sadržaj u drugom smjeru. Zapisuju promjenu do koje su došli. Nekoliko učenika je pročitalo promijenjeni završetak i objasnilo šta su postigli promjenom.

- Učenici samostalno pišu tekst prema prethodno dogovorenom planu poštovanja kompozicije teksta (uvodni, glavni deo i zaključak) na temu „Priateljstvo“. Naglas čitaju napisano, a ostali učenici izdvajaju i zapisuju po jednu rečenicu iz saslušanog teksta koja je na njih ostavila najveći utisak.
- Učenici samostalno biraju i čitaju tekst iz knjige u biblioteci. Na času svaki učenik kaže koji je tekst pročitao i koji dio teksta mu se najviše dopao (zbog utisaka koje je ostavio, osjećaja koje je izazvao, misli koje je podstakao, karaktera osobine i/ili radnje). [Ova aktivnost se može realizovati u više odjeljenja - po nekoliko učenika u svakom razredu.]

MEDIJSKA KULTURA I MEDIJSKA PISMENOST

Ukupno časova 10

Rezultati učenja

Učenik/učenica će biti sposoban/na da:

1. pravi razliku između tradicionalne i digitalne medije i objašnjava njihove prednosti i nedostatke;
2. razlikuje činjenice i mišljenja u medijskim sadržajima i kreira medijski sadržaj koristeći činjenice i mišljenja;
3. koristi jednostavne načine za provjeru informacija i fotografija na mreži.

Učenik/učenica će razviti svijest za:

4. posljedice prekomjernog korištenja društvenih mreža;
5. potrebu provjere istinitosti informacija na internetu i društvenim mrežama.

Sadržine (i pojmovi)

Standardi za ocjenjivanje

Sadržine (i pojmovi)	Standardi za ocjenjivanje
• Tradicionalni i digitalni mediji• Društveni mediji	• Navodi sličnosti i razlike između tradicionalne i digitalne medije.• Objašnjava prednosti i nedostatke korištenja interneta pri traženju sadržaja.• Objašnjava prednosti i nedostatke društvenih medija.
• Činjenice i mišljenja
(informacije, vijesti, intervju, lažne informacije/dezinformacije)	• Pravi razliku između prenošenja činjenica i izražavanja ličnog stava/mišljenja u medijskim sadržajima.• Kreira kratku vijest za događaj.• Kreira medijski sadržaj kroz koji se prenose činjenice i/ili mišljenja.• Kreira jednostavna pitanja za sprovođenje intervjua.• Koristi jednostavne načine za provjeru autentičnosti medijskog sadržaja na internetu.

Primjeri za aktivnosti:

- Nastavnik ističe da se mediji dijele na tradicionalne i digitalne (nove). Učenici, podijeljeni u grupe, dobijaju radni list na kojem su navedeni različiti mediji kao što su televizija, novine, radio, časopisi, Snap-chat, Twitter, elektronski portali, messenger, Facebook, SMS, YouTube, Instagram, TikTok, Viber. Zadatak grupa je distribuiranje navedenih medija u dvije kategorije: tradicionalni i digitalni (novi) mediji. Nakon predstavljanja rada grupa, vodi se diskusija o tome šta je zajedničko za medije koji su svrstani u jednu kategoriju, a šta za one u drugu, nakon čega se dvije kategorije medija razlikuju, a šta je zajedničko svim medijima. Na kraju se zaključuje da su svi mediji komunikacijski kanali kojima se prenose informacije i/ili poruke, ali je razlika u tome što se putem tradicionalnih medija (u štampanom ili elektronskom obliku) poruke prenose jednosmjerno, od jednog pošiljaoca do više primalaca, dok je prenos putem digitalnih medija višesmjernan, odnosno primalac poruke može reagirati na sadržaj, a već u sljedećem trenutku može biti i kreator i pošiljalac sadržaja.

- Učenici na času gledaju kratki dokumentarni film *Avantura kroz medijsku pismenost* (<https://avmu.mk/%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BE-%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%98%D0%B0%D0%BB%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%83%D0%BC%D1%81%D0%BA%D0%B0-%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BC%D0%B5%D0%BD/>). Nastavnik otvara diskusiju o filmu, sa sljedećim pitanjima: Kakvi sve sadržaji se mogu naći na internetu, ali i na koje opasnosti i zamke se mogu susresti pri traženju sadržaja na internetu? Nakon odgledanog filma, učenici, podijeljeni u grupe, zapisuju na papir tri pozitivna i tri negativna iskustva prilikom pretraživanja sadržaja na internetu. Listići su zalijepljeni na tablu i nastavnik ih koristi za otvaranje diskusije iz koje treba zaključiti da internet, s jedne strane, nudi brojne mogućnosti za informacije, komunikaciju, učenje i zabavu, ali, s druge strane, mnoge se prenose putem interneta, informacije i sadržaji koji mogu biti neistiniti, štetni i opasni za korisnike.
- Nastavnik pokazuje oznake na različitim društvenim mrežama (npr. Viber, Facebook, Instagram, Tick-tock, Messenger, Snap-chat), a učenici identifikuju mreže i kažu koje koriste i u koju svrhu (npr. komunikacija, informacija, zabava, obrazovanje). Učenici, podijeljeni u grupe, dobijaju radni list za poređenje komunikacije putem društvenih mreža sa komunikacijom uživo, prema sljedećim kriterijima:
 - *stvaranje i održavanje kontakata*
 - *predstavljanje vlastitih vještina i sposobnosti*
 - *izražavanje pravih osećanja*
 - *predstavljanje lažne slike o sebi*
 - *dostupnost informacija*
 - *istinitost informacija*
 - *obrazovni ciljevi i aktivnosti.*
- Usporedbu prave tako što zapisuju koja je prednost svakog od ova dva tipa komunikacije u odnosu na svaki od gore navedenih kriterija, koja je to prednost (npr. Društveni mediji vam omogućavaju stvaranje više kontakata i održavanje svakodnevnih kontakata sa prijateljima u različitim lokacijama, dok su kontakti koji se stvaraju i održavaju kroz živu komunikaciju bliži/direktni). Grupe predstavljaju svoje radove. Na kraju, sažeto je da komunikacija putem društvenih mreža ima brojne prednosti, ali da ne može biti zamjena za komunikaciju uživo.
- Učenici, podijeljeni u parove, dobijaju radni list sa desetak tvrdnji, na kojima treba naznačiti da li ukazuju na činjenice ili mišljenja, u zavisnosti od toga da li se može dokazati da su tačne ili ne. (Primer činjenica: *Psu je potrebna hrana da bi preživio. Jezera i planine nude mogućnosti za rekreaciju. Sladoleđ se pravi u različitim ukusima;* primjer za mišljenja: *Pas je čovjekov najbolji prijatelj. Odlazak na plažu je zabavniji od penjanja u planine. Najbolje je sladoleđ od čokolade.*). Nakon usaglašavanja tačnih odgovora, u raspravi se zaključuje da se činjenice mogu provjeriti i dokazati kao istinite i da su nepristrasne (ne podržavaju jedno gledište, već informacije iznose na objektivnan način), dok mišljenja odražavaju stavove i uvjerenja o određenim stvarima i stoga su subjektivna i pristrasna.
- Nastavnik najprije iznosi novinarsku vijest u kojoj se iznose samo činjenice o dječijoj pozorišnoj predstavi a zatim iznosi novinarski tekst koji sadrži odgovore nekoliko ljudi koji govore o pretstavi koja se dogodila i završava njegovim mišljenjem o pretstavi. Učenici, podijeljeni u grupe, upoređuju

dva teksta kako bi odgovorili na pitanje nastavnika: Gdje su predstavljene činjenice, a gdje mišljenja? Grupe dijele svoje odgovore i zajednički se zaključuje da se u novinarskim vijestima informacije daju u obliku činjenica/podataka, a u drugom tekstu se iznose mišljenja/stravovi u vezi sa pojavom ili situacijom. Razmatra se razlika između činjenica i mišljenja u smislu njihove istinitosti i mogućnosti provjere/potvrđivanja, kao i u pogledu toga da li izražavaju nečije stavove/uvjerenja ili su zasnovane na zapažanju/istraživanju. Na kraju, grupe učenika pripremaju prezentaciju o pozorišnoj preštavi (iz jednog od sljedećih razloga po grupi: uloge, scenografija, kostimi) u kojoj navode činjenice koje su pronađite na internetu, iz relevantnih izvora i date svoje mišljenje o ovoj temi.

- Učenici, podijeljeni u grupe, biraju zanimljiv događaj koji se desio u školi ili u mjestu njihovog stanovanja. Njihov zadatak je da napišu vijesti o događaju koristeći činjenice – da kažu šta se dogodilo, ko je učestvovao, kako, gdje i kada se to dogodilo. Jedan od učenika, u ulogi novinara, čita napisani tekst, a drugi ga snima. Snimci svih grupa se prezentiraju i zajednički ocjenjuju u smislu da li su prisutni svi potrebni elementi za opis događaja (šta, ko, gdje, kada, kako i zašto).
- Učenici, podijeljeni u grupe, kreiraju medijski tekst koji ima za cilj da informiše i objasni mlađim učenicima zašto se plastične kese i plastični pribor za jelo ne smiju koristiti za jelo i piće. Njihov zadatak je da koriste uvjerljive činjenice i stručna mišljenja o opasnostima upotrebe plastičnih predmeta širom planete Zemlje. Oni mogu zatražiti informacije putem interneta ili iz drugih medija. Napisani tekstovi se čitaju mlađim učenicima tokom časa ili spajaju u brošuru koja se dijeli mlađim učenicima.
- Učenici, podijeljeni u grupe, smišljaju 3 pitanja namijenjena za intervju, kako bi od psihologa ili pedagoga u školi dobili mišljenje o tome kako učenici mogu razviti zdrave životne navike. Grupe čitaju pitanja i u zajedničkoj diskusiji bira se 5-6 pitanja koja će se postaviti u pravom intervjuu. Tokom intervjua jedan učenik postavlja pitanja, drugi zapisuje odgovore, a treći snima. Intervju se objavljuje na web stranici škole u pisanoj i/ili snimljenoj formi.
- Nastavnik priprema lažnu informaciju pod naslovom *Gorila bježi iz zoološkog vrta u New Yorku*. U tekstu se navodi kada je životinja pobjegla, naglašava opasnost od gorila na slobodi i upozorava ljude da ne izlaze iz kuće. Ne spominje se New York, kao ni izvor vijesti. Tekst je popraćen fotografijom gorile koja šeta ulicom u gradu. On zajedno sa fotografijom dijeli vijest sa studentima. Učenici se dijele u male grupe i dobijaju zadatak da provjere istinitost vijesti i autentičnost fotografije. U tu svrhu pretražuju internet - unose gorile koje bježe iz zoološkog vrta i otkrivaju da za takve vijesti nema najave iz relevantnih izvora. Za provjeru fotografije koriste stranicu <https://images.google.com/> (prema uputama nastavnika) i zaključuju da je fotografija iz drugog grada. Uobičajeno se zaključuje da je vijest lažna i da fotografija nije vjerodostojna. U diskusiji se zaključuje da je vrlo lako (posebno putem društvenih medija) objaviti lažne informacije i podijeliti lažne ili izmijenjene fotografije.

INKLUZIVNOST, RODNA RAVNOPRAVNOST/SENZITIVNOST, INTERKULTURALNOST I MEDIUPREDMETNA INTEGRACIJA

Nastavnik obezbjeđuje inkluzivnost preko uključivanja svih učenika u svim aktivnostima za vrijeme časa. Pri tome, omogućuje da svako dijete bude kognitivno i emocionalno angažovano korišćenjem odgovarajućih metodičkih prilaza (individualizacija, diferencijacija, timski rad, saučenička podrška). Pri radu sa učenicima sa popriječenošću primenjuje individualni obrazovni plan (sa prilagođenim rezultatima učenja i standardima za ocjenjivanje) i uvijek kada je moguće koristi dopunsku podršku drugih lica (lični i obrazovni asistenti, obrazovni medijatori, tutori volonteri i profesionalci iz škola sa resursnim centrom). Redovno prati sve učenike, posebno one ranjivih grupa, da bi mogao na vrijeme da identifikuje teškoće u učenju, podstiče ih i podržava u postizanju rezultata učenja.

Pri realizaciji aktivnosti nastavnik jednako tretira i dječake i djevojčice pri čemu vodi računa da dijeli rodovo stereotipne uloge. Pri formiranju grupa za rad nastoji da obezbijedi balans na osnovu pola. Pri izboru dopunskih materijala u nastavi koristi ilustracije i primjere koji su rodovo i etnički/kulturno senzitivni i podstiču rodnu ravnopravnost, odnosno promovišu interkulturalizam.

Uvijek kada je moguće nastavnik koristi integraciju tema/sadržaja/pojmova prilikom planiranja i realizacije nastave. Integracija omogućava da učenici uključuje perspektive drugih nastavnih predmeta u onome što izučavaju u ovom nastavnom predmetu i da povežu znanja iz različitih oblasti u jednu cjelinu. Pri izboru tema za obradu treba pripaziti kako bi se pobrinuli i za privatnost učenika.

OCIJENJIVANJE POSTIZANJA UČENIKA

Da bi omogućio učenicima da postignu očekivane standarde za ocjenjivanje, nastavnik kontinuisano prati aktivnosti učenika za vrijeme poučavanja i učenja i prikuplja informacije o napretku svakog učenika. O učešću u aktivnosti, učenici dobijaju povratnu informaciju u kojoj se ukazuje na nivo uspjehnosti u realizaciji aktivnosti/zadatka i daju se smjernice za poboljšanje (formativno ocjenjivanje). U cilju toga, nastavnik prati i ocjenjuje:

- izrade učenika (radove, iskaze i sl.);
- usmene odgovore na pitanja postavljena od strane nastavnika ili od strane saučenika;
- odgovore date u nastavnim listovima;
- praktična izvođenja (čitanje, pisanje)
- domaće zadatke;
- odgovore na kvizove (kratke testove) koji su dio poučavanja.

Sumativna ocjena se izvodi na osnovu cjelokupnih podataka dobijenih praćenjem postizanja učenika i formativnog ocjenjivanja, preko korišćenja

različitim tehnikama formativnog ocjenjivanja, pri čemu nastavnik konstatuje (opisuje) razvojno stanje svakog učenika pojedinačno, u okviru svakog programskog područja. Na kraju školske godine učenik dobija brojčanu sumativnu ocjenu.

Početak implementacije nastavnog programa	2022/2023. godine
Institucija/posilas programa	Biro za razvoj obrazovanja Biro za razvoj na obrazovanieto
Saglasno sa članom 30, stav 3 iz Zakona za osnovno obrazovanje ("Službeni list Republike Sjeverne Makedonije" br. 161/19 i 229/20) ministar je donio nastavni program iz <i>Bosanskog jezika</i> za V razred.	br. _____ godina
Soglasno člen 30, stav 3 od Zakonot za osnovno obrazovanie („Služben vesnik na Republika Severna Makedonija“ br. 161/19 i 229/20) ministarot za obrazovanie i nauka ja donese nastavnata programa po <i>Bosanski jazyk</i> za V odделение.	

